

O‘ZBEKISTON VILOYATLARINING IQTISODIY- IJTIMOIY GEOGRAFIK O‘RNI

ECONOMIC AND SOCIAL GEOGRAPHICAL LOCATION OF THE REGIONS OF UZBEKISTAN

Qarshi xalqaro universiteti
Iqtisodiyot va muhandislik kafedrası
o‘qituvchisi Tog‘ayeva Gulixon Zafar qizi
Karshi International University
Department of Economics and Engineering
teacher Togayeva Gulikhon Zafar's daughter

Annotatsiya. Mazkur maqola O‘zbekiston viloyatlarining iqtisodiy-ijtimoiy geografik o‘rnini tahlil qiladi. Hududlarning tabiiy-iqlimiy sharoitlari, ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanish omillari, shuningdek, transport-logistika imkoniyatlari o‘rganilib, statistik ma’lumotlar asosida tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Tayanch iboralar: iqtisodiy rivojlanish, hududiy ixtisoslashuv, transport-logistika, demografik o‘shish, sanoat klasterlari.

Абстрактный. В данной статье анализируется экономическое и социально-географическое положение регионов Узбекистана. Изучены природно-климатические условия регионов, факторы социально-экономического развития, а также транспортно-логистические возможности и разработаны рекомендации на основе статистических данных.

Ключевые слова: экономическое развитие, региональная специализация, транспортно-логистика, демографический рост, промышленные кластеры.

Abstract. This article analyzes the economic and social geographical position of the regions of Uzbekistan. Natural and climatic conditions of the regions, factors of social and economic development, as well as transport and logistics possibilities were studied, and recommendations were developed based on statistical data.

Key words: economic development, regional specialization, transport-logistics, demographic growth, industrial clusters

O‘zbekiston Respublikasi Markaziy Osiyo mintaqasining markazida joylashgan bo‘lib, hududning tabiiy boyliklari va iqtisodiy geografik o‘rni mamlakat rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Viloyatlar bo‘yicha iqtisodiy-ijtimoiy farqlar mavjud bo‘lsa-da, respublika bir butun iqtisodiy tizim sifatida taraqqiyot strategiyasini amalga oshirmoqda. 2022-2026 yillarga mo‘ljallangan taraqqiyot strategiyasida viloyatlarning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyatini kuchaytirish, aholi turmush darajasini oshirish va iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlash bo‘yicha ustuvor yo‘nalishlar belgilangan.

1. Hududlarning tabiiy-iqlimiy sharoitlari

O‘zbekistonning hududlari iqlimiy farqlarga ega. Shimoliy hududlarda quruq kontinental iqlim, janubiy hududlarda esa issiq va subtropik iqlim hukmron. Bu farqlar qishloq xo‘jaligi va resurslardan foydalanish darajasiga ta‘sir ko‘rsatadi. Masalan, Surxondaryo va Qashqadaryo viloyatlari paxta va bug‘doy yetishtirishda yetakchi, Farg‘ona vodiysi esa meva-sabzavot va ipakchilik markazi hisoblanadi.

2. Aholi va demografik rivojlanish

O‘zbekiston aholisi 2023-yilda 36,4 million kishiga yetdi. Aholining tabiiy o‘sish sur‘ati mamlakatda mehnat resurslari zaxiralarini kengaytirmoqda. Toshkent shahri va Samarqand aholining zich joylashgan hududlari bo‘lib, infratuzilma va xizmat ko‘rsatish sohalarida tez o‘sishni ko‘rsatmoqda.

3. Sanoat va iqtisodiy faoliyat tarmoqlari

➤ Toshkent viloyati va shahri

- ❖ **Iqtisodiy yo‘nalishlar:** Toshkent – mamlakatning yirik sanoat markazi. Avtomobilsozlik ("GM Uzbekistan"), elektrotexnika (konditsioner va boshqa maishiy texnika), tekstil sanoati, farmatsevtika va oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish muhim o‘rin tutadi.
- ❖ **Hududiy o‘ziga xoslik:** Toshkent viloyatida logistika va transport tarmoqlari rivojlangan. Toshkent shahri ichki va tashqi savdoning markazi hisoblanadi.

➤ Navoiy viloyati

- ❖ **Iqtisodiy yo‘nalishlar:** Navoiy tog‘-kon sanoati bo‘yicha yetakchi. "Navoiy kon-metallurgiya kombinati" (oltin, uran qazib olish) viloyat iqtisodiyotining asosi. Shuningdek, kimyo sanoati va sement ishlab chiqarish rivojlangan.
- ❖ **Hududiy o‘ziga xoslik:** Viloyatdagi "Navoiy erkin iqtisodiy zonasi" xorijiy sarmoyalarni jalb qilish uchun yaratilgan.

➤ Samarqand viloyati

- ❖ **Iqtisodiy yo‘nalishlar:** Samarqandda oziq-ovqat, tekstil, qurilish materiallari ishlab chiqarish muhim. Shuningdek, turizm viloyat iqtisodiyotining o‘sib borayotgan sektori hisoblanadi.
- ❖ **Hududiy o‘ziga xoslik:** Samarqandning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi ko‘p jihatdan tarixiy obidalar va turizm sohasiga bog‘liq.

➤ Qashqadaryo viloyati

- ❖ **Iqtisodiy yo‘nalishlar:** Neft va gaz sanoati bu viloyat iqtisodiyotining yetakchi tarmog‘i. Shuningdek, kimyo sanoati ("Sho‘rtan gaz-kimyo majmuasi") va qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlash muhim o‘rin tutadi.
- ❖ **Hududiy o‘ziga xoslik:** Viloyatda karbonsuv resurslari boyligi bor, bu esa xalqaro investorlarni jalb qilmoqda.

➤ Andijon viloyati

- ❖ **Iqtisodiy yo‘nalishlar:** Avtomobilsozlik ("UzAuto Motors"), tekstil va charm-poyabzal sanoati rivojlangan. Shuningdek, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlashda katta salohiyatga ega.
- ❖ **Hududiy o‘ziga xoslik:** Viloyat Farg‘ona vodiysining eng zich joylashgan va iqtisodiy jihatdan faol hududi.
 - **Buxoro viloyati**
- ❖ **Iqtisodiy yo‘nalishlar:** Neft va gaz qazib olish, ipakchilik, va oziq-ovqat sanoati rivojlangan. Hunarmandchilik va turizm sohalari ham ahamiyatga ega.
- ❖ **Hududiy o‘ziga xoslik:** Buxoroning tarixiy obidalari turizmni rivojlantirish uchun muhim imkoniyat yaratmoqda.
 - **Farg‘ona viloyati**
- ❖ **Iqtisodiy yo‘nalishlar:** Kimyo sanoati ("Farg‘onaazot"), neftni qayta ishlash zavodlari, elektrotexnika va charm mahsulotlari ishlab chiqarish rivojlangan.
- ❖ **Hududiy o‘ziga xoslik:** Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlash, ayniqsa bog‘dorchilik rivojlanmoqda.
 - **Xorazm viloyati**
- ❖ **Iqtisodiy yo‘nalishlar:** Ipakchilik, oziq-ovqat sanoati (guruch va sabzavotlar qayta ishlash) muhim. Hududda an‘anaviy hunarmandchilik rivojlangan.
- ❖ **Hududiy o‘ziga xoslik:** Turizm sohasida katta salohiyat mavjud.

4. Transport va logistika imkoniyatlari

O‘zbekistonning transport geografiyasi Markaziy Osiyo bo‘ylab savdo yo‘llarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Yangi temir yo‘l va avtomobil magistralari mintaqaviy aloqalarni mustahkamlashda asosiy omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Masalan, Toshkent – Andijon yo‘nalishidagi zamonaviy temir yo‘l infratuzilmasi mamlakat sharqidagi viloyatlarning iqtisodiy aloqalarini mustahkamlaydi.

Xulosa va takliflar

O‘zbekiston viloyatlarini rivojlantirish uchun quyidagi tavsiyalar ilgari suriladi:

1. Har bir viloyatning tabiiy resurslariga asoslangan sanoat tarmoqlarini rivojlantirish.
2. Transport-logistika infratuzilmasini modernizatsiya qilish orqali hududlararo aloqalarni mustahkamlash.
3. Ijtimoiy himoya va bandlikka yo‘naltirilgan dasturlarni amalga oshirish.
4. Demografik o‘sishni mehnat bozori bilan uyg‘unlashtirish uchun yangi iqtisodiy zonalarini tashkil etish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari va farmonlari.
2. Jahon Bankining O‘zbekiston bo‘yicha hisobotlari

3. "Yangi O'zbekiston" taraqqiyot strategiyasi (2022-2026).
4. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari.